

En fragment uit het dagboek waarin Piet de Ruiter schrijft over een bombardement.

>> kreeg. Vanavond was een gevangene zich aan 't wassen, wat niet mocht. Dit zag een Kapo die hem snel een groot blok hout op zijn hoofd gooide.

12-jarige herdenking van het dictatoriaat van Hitler. Geen alarm.

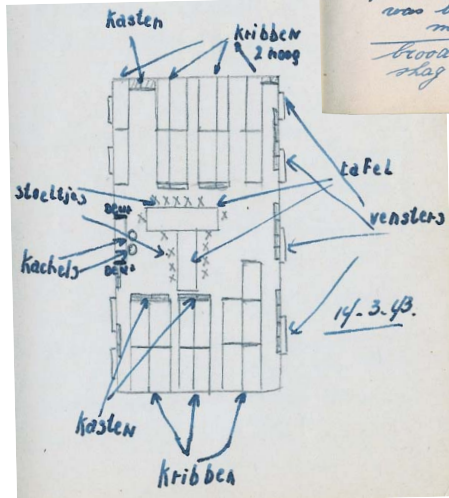
De jongste bediende heeft in het begin moeite om zijn draai te vinden. Hij is zijn vrienden van de Jeugdbond voor Onthouding (JVO) gewend. Een idealistische jeugdbeweging en een van de weinige verenigingen die in het door Duitsland bezette Nederland nog is toegestaan. Maar zijn kampgenoten zijn van een heel ander slag. Ze drinken! En dan de manier waarop ze met meisjes omgaan. Nou ja zeg.

Maar ook hij vindt vrienden. En hij heeft altijd zijn brieven en dagboeken nog. Vel na vel schrijft hij vol over wat hij ziet, eet en meemaakt. „In de brieven aan mijn ouders schreef ik niet alles. Dan zouden ze zich maar zorgen maken.” Maar zijn vriendin Jikke, die hij bij de JVO leerde kennen en met wie hij veel schrijft, krijgt een aardig beeld van het leven van een dwangarbeider. Bombardementen, ziekte, strafmaatregelen, bedrijfsongevallen: het is allemaal dagelijkse routine.

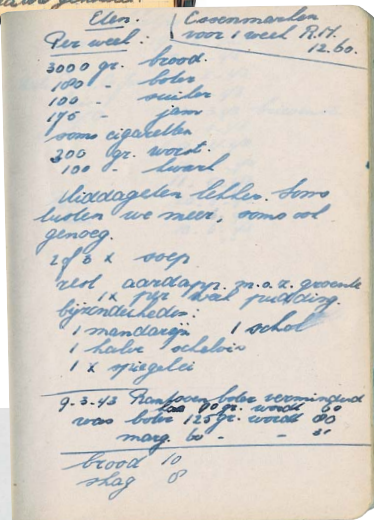
Om de haverklap klinkt het luchtalarm. Bij de fabriek en barakken liggen schuilkelders. Maar soms werken ze ook in het bos waar grote buizen naast elkaar zijn gelegd. Hierin moeten ze dekking zoeken als de bommenwerpers hun lading lossen.

„Onder de grond was het steenkoud en donker. Daar lag je soms twaalf uur lang. Die bommen hoorde je aankomen. Ze gierden steeds harder en dan... 'bam' ontploften ze. Dan wist je: die

66 ZE GIERDEN STEEDS HARDER EN DAN ... 'BAM' ONTPLOFTEN ZE

De indeling van een van de barakken.

De Ruiter hield nauwkeurig bij wat hij te eten kreeg.

hebben we dan weer overleefd. Maar daar kwam de volgende alweer aan. Het geluid van de vliegtuigen, bommen en het afweergeschut was verschrikkelijk. Ik heb tientallen bombardementen meegemaakt. Het luchtalarm klonk steeds vaker. Op den duur konden we het lichamenlijk gewoon niet meer opbrengen om 's nachts naar de schuilkelder te gaan, zo moe waren we. Dan namen we de gok en bleven liggen.” Aan Jikke schrijft hij:

Hannover-Stöcken 23.7.44 ... We hebben hier weer een mooie week achter de rug. We zijn er nl. 8 nachten achter elkaar voor alarm uit geweest. De 1ste nacht zijn verscheidene bommen om ons

En jonge Piet de Ruiter (tweede van links) voor een van de barakken.

heer gevallen, één op 30 meter afstand die gelukkig niet dadelijk uit elkaar gesprongen is (het was nl. een blindganger). Wat duurden die 5 minuten lang, om ons heen zagen we de explosies, horen en zien verging je haast. We zijn er echter weer goed afgekomen, alleen is de barak een beetje ontworpen en zijn in de fabriek haast alle ruiten kapot. Op zulke ogenblikken kan ik altijd kalm blijven, wat een groot voorrecht is.

De volgende dag noteert hij droogjes zijn bezoek aan de tandarts en hoe hij vijf pakken bevroren appelmoes koopt. Hij eindigt zijn korte notitie met: Groentesoep.

In al zijn brieven en dagboekfragmenten wijdt hij vaak een paar regels over de oorlog in andere delen van de wereld. Op 6 juni 1944, D-Day, schrijft hij:

De langverwachte invasie is begonnen met een groot aantal landingsboten, kruisers, enz. en valschermtroepen ... Wij waren de eersten die het wisten en de Duitsers stonden dan ook raar te kijken toen we het hun vertelden.

In één ruk door schrijft hij: er zijn weer wandluizen ontdekt en hij eindigt met: Gortsoep + pudding.

De bombardementen nemen in de laatste oorlogsjaren toe. Langzaam ziet hij hoe het schitterende Hannover verandert in een stad van puin en stof. „Het was zo'n prachtige stad, maar er bleef niks van over.”

In maart 1945 dringen geallieerde troepen Duitsland binnen. Terwijl Piet de Ruiter vanwege zijn kiespijn niet kan slapen vallen er bommen op Hannover en Letter. „Het laatste halfjaar mochten we vanwege de bombardementen niet meer in de stad komen. De lucht zag geregeld zwart van de vliegtuigen. Zo ontzettend veel.”

AMERIKAAN

De Duitsers verlaten in april de fabriek. De Nederlanders ontdekken al snel de voorraden voedsel. Op 10 april ziet Piet de Ruiter voor de eerste keer in zijn leven een Amerikaan. „We zaten de dag ervoor in een schuilkelder. Ze waren de hele dag aan het schieten. Af en toe gingen we even kijken. De volgende morgen gingen we eruit. Daar stond een Ame-

rikaan! Hij had een donkere huid. Ik had nog nooit een neger gezien. Ik zal nooit vergeten wat hij zei: Good morning, you are free.

Vrijheid betekent geen beschietingen, beter eten en meer bewegingsvrijheid. Maar niet voor de gevangenen van het concentratiekamp. Die zijn door de Duitsers nog voor de komst van de geallieerden weggevoerd. Velen overleven het niet.

Ze zijn vrij. Heel mooi, maar daarmee zijn de Nederlanders nog niet thuis. „Alles was kapotgeschoten. We kregen eten van het Rode Kruis. We bleven zeker nog een maand in Hannover. Daarna werden we met legertrucks naar Limburg gebracht. Hier moest ik weer een maand wachten op een konvooi dat naar Noord-Nederland vertrok. De boer bij wie ik

geleerde hielp ik mee met hooien. Ik kon uiteindelijk een lift naar Leeuwarden krijgen. Toevallig werd ik in een straat afgezet waar een meisje van de JVO woonde. Ik kon een fiets lenen met van die massieve oorlogsbanden. Ik had al in geen jaren gefietst, maar ik ben helemaal van Leeuwarden naar Groningen gefietst. Op een of andere manier wisten mijn ouders al dat ik er aankwam. Bij de voordeur lagen bloemen met het woord welkom. De deur ging open. Daar stonden ze allemaal. Blij. Zo blij.”

Het is nu ruim zeventig jaar geleden dat hij voor het laatst in zijn oorlogsdagboek schreef. Maar de beduimelde schrijftjes, foto's en brieven zijn keurig ondergebracht en van de juiste context voorzien in het kloekje Dwangarbeider 3257 - 25 jaar Arbeitseinsatz 1943-1945. Het resultaat van jarenlang zoeken en tikwerk in de avonden door zijn drie kinderen en schoondochter. „In 2011 vroegen we aan mijn vader wat hij nog graag zou willen”, vertelt zijn zoon Peter de Ruiter. „En pa wilde graag Hannover nog weer eens zien. Daar zijn we toen vier dagen geweest. Daarna is het idee voor dit boek gekomen.”

De accufabriek was verdwenen. „Die is afgebroken en het terrein is afgesloten. Er staat een bordje dat de grond zwaar is verontreinigd”, vertelt Piet de Ruiter. Hij lacht. „Goh.”

Maar Hannover was herbouwd. „De stad is weer net zo mooi als vroeger.”

Dwangarbeiders aan tafel in hun barak.